

36905

80. pravec

SOKOLSKA IDEJA
IN
SLOVENC!

OB 40LETNICI „SOKOLA“
V LJUBLJANI.

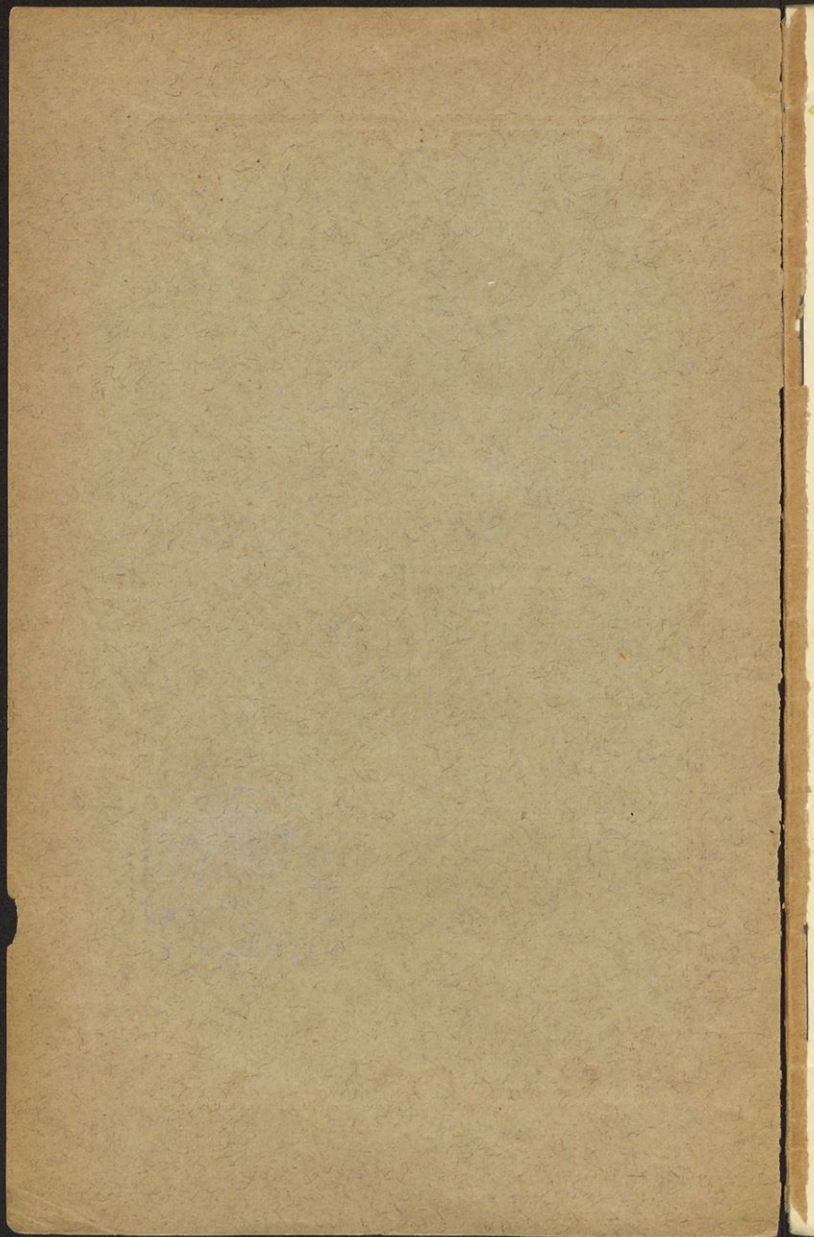
SPISAL

DR. VLADIMIR KAVNIHAR
PODSTAROSTA „SOKOLA“ V LJUBLJANI.

ZALOŽILO TELOVADNO DRUŠTVO
„SOKOL“ V LJUBLJANI.

1903

SOKOLSKA IDEJA ~ ~ ~

~ ~ ~ ~ IN SLOVENC!

OB 40LETNICI „SOKOLA“
V LJUBLJANI.

SPISAL

DR. VLADIMIR RAVNIHAR

PODSTAROSTA „SOKOLA“ V LJUBLJANI.

030041430

ZALOŽILO TELOVADNO DRUŠTVO „SOKOL“

V LJUBLJANI.

Tužme se!
Nédejme se!

Letos je 40 let, odkar je s češke zemlje prenešeno seme sokolske ideje vzklilo na slovenskih tleh. Ljubljanski „Sokol“ praznuje slovesno ta pomembni jubilej.

Z vso pravico se vprašujemo v teh trenutkih, kake koristi je donesla sokolska misel slovenskemu narodu odnosno, kaj bi bili lahko dosegli v tej 40letni dobi, kje je naš cilj in po kateri poti ga dosežemo?

Ni ravno neupravičeno, ako pred odgovorom na ta vprašanja prihajamo z nekoliko primere s češkim Sokolstvom, ki je samo eno leto prej kakor prvi slovenski Sokol stopilo na rodna svoja tla.

V letu 1862. je vzniknilo češko Sokolstvo. Iz tedaj maloštevilne čete navdušenih mož je v razmeroma kratki dobi naraslo morje silnih, zavednih mas. Že v l. 1864. je v Kutni Hori nastopilo 300 telovadcev, a 10 let pozneje se je že 50 sokolskih društev sešlo na Žižkovem polju pri Přibyslavi. Leta 1882. je bil v Pragi prvi vsesokolski izlet. Udeležilo se ga je 1600 mož v 76 društvih ter 720 telovadcev. V dobi do drugega vsesokolskega izleta l. 1891., ko so šteli 7000 udeležencev s 210 društvi, se je izvršila župina organizacija ter ustanovila Česka Obec Sokolska. Na IV. vsesokol-

skem izletu predlanskem v Pragi so šteli 11.100 čeških Sokolov v kroju, 867 ženskih članov, 1988 mladeničev naraščaja, 438 slovanskih ter 72 neslovanskih gostov — skupaj 14.465 udeležencev. Danes ima češko Sokolstvo v 600 društvih zbranih do 50.000 članov ne glede na to, da lahko o vsem češkem narodu rečemo, da vsa njegova narodna in politična vzgoja sloni na temelju sokolske ideje. Da je češki narod to, kar je, mora v prvi vrsti zahvaliti sokolsko misel, ki je bila od svojih očetov in učiteljev, od mož najvišje inteligence, dà, celo genijev prešla v najširše množice češkega ljudstva. Ta velikanski vpliv sokolske vzgoje na rast in razvoj češkega rodu priznavajo danes brez izjeme vsi merodajni činitelji v Čehih. Zato tako visoko cenijo to vzgojo, zato ji posvečujejo vso svojo skrb, vse svoje mišljenje.

Spomina vredna resolucija svetovaclavska, sprejeta na glavnem zborovanju Č. O. S. l. 1895., se oficijalno peča z vzgojo mladine, z njeno duševno in nravno vzgojo. Resolucija naroča sokolskim društvom, da skrbijo za vsestransko vzgojo češkega naraščaja z ustanovitvijo knjižnic, čitalnic, s predavanji in drugim primernim načinom.

Trije vzroki so, pravijo Čehi sami, da si je sokolska ideja že danes priborila venec zmage. Prvi vzrok je božanstvo ideje same: ljubezen do domovine, napredek in prosveta so ji temeljni pogoji.

Drugi vzrok visokim vspehom sokolskega dela v Čehih je življenjska sila češkega ljudstva, ki poraja neštevilne generacije polnega življenja zmožnih pojedincev, zanesljivih in izbornih nositeljev sokolske misli.

In tretji vzrok končno — tako priznavajo Čehi sami — ter pogoj razvoju češkega Sokolstva je vztrajno delo, neugasljiva energija in trdna organizacija.

S temi tremi vzroki je zmagovito prodrla sokolska misel v Čehih ter postala prav last in svojstvo češkega naroda.

Prvo načelo jim je, da je odstraniti brez usmiljenja vse, kar nosi na sebi znak površnosti in bolehavosti, kar se ne zлага z načeli demokratskega, naprednega in odločno narodnega združenja.

Samo tem načinom je umeven današnji razvoj češkega Sokolstva, kjer je število sokolskih društev prekoračilo šesto stotino. Nova in nova društva klijejo in to celo na tleh nekdanj nerodovitnih, kamenitih in peščenih, kjer še nedavno ni bilo mesta in razumevanja za idealne snage. Kakor klini zabita so sokolska društva zlasti v ponemčenem ozemlju češke krone in ti klini rahljajo to zemljo in jo obdelujejo toliko časa, da pokaže zopet staro svojo — češko podobo . . .

In kako je v Slovencih?

Brez ovinkov in brez vsakega prikrivanja moramo priznati, da sokolska misel v Slovencih ni našla enakega razvoja ter da ne vzdrži nobene primere z rastjo sokolstva v Čehih.

Resnica je, da so imela pojedina društva, in mej temi v prvi vrsti Sokol ljubljanski, svoje zlate čase, v katerih so blestela v najlepšem sijaju — enakega koraka s češkimi društvi niso imela, ostala so daleč za le-timi. Imela so druge vzroke svojemu postanku, drugačno smer, druge cilje in drugačna sredstva v dosego teh ciljev kakor pa češki Sokol. Toda o tem pozneje . . .

Na poziv nekaterih ljubljanskih rodoljubov od 27. julija 1862 zbralo se je dne 5. avgusta istega leta 51 gospodov, ki so izvolili izmed sebe začasni odbor petih članov. Več ko leto dni je preteklo, predno je vlada z odlokom od 25. septembra 1863. št. 1536 hotela potrditi od začasnega odbora sestavljena pravila. V svet je poletel „Južni Sokol“ s 60 telovadci. Življenje mu je prestrigel dopis namestništva od 26. julija 1867., ki je delovanje „Južnega Sokola“ obustavil na nedoločen čas; že 3. avgusta 1867 pa je vlada razpustila društvo. Povod tej izredni vladini prijaznosti je dala neznatna poulična praska, pri kateri so nekateri nemčurski sitneži morali okusiti trdo pest sokolsko. Trideset Sokolov pride v sodno preiskavo zaradi tega in štirje izmed njih v večmesečno ječo. Tako nam je vlada dala prve naše mučenike. Že 6. svečana 1868 je društvo na novo pričelo svoje delovanje z novim imenom „Sokol“.

Društvo se je prav resno oprijelo svojega namena, gojiti telovadbo. Svojo prvo javno telovadbo je priredil „Južni Sokol“ dne 18. rožnika 1864. Leta 1867. je založilo društvo „Nauk o telovadbi“, drugi del te knjige je izšel l. 1869. Število telovadcev ni bilo v vseh letih enakomerno, najvišje število nam kaže menda leto 1871. V tem letu je obiskovalo telovadnico nad 2000 oseb, in sicer nad 200 društvenikov, nad 100 pripravnikov, nad 800 dijakov in ravno toliko raznovrstnih učencev — vse to je telovadilo pod nadzorstvom enega sokolovega telovadnega učitelja. Telovadili so v 90 vrstah 442 ur. Ni nam treba posebej poudarjati, da so tedanji telovadni učitelji podučevali telovadbo brez pravega sistema, brez telovadnega sestava; zlasti

pa jim ni bil poznat češki vadbeni sestav, ki ga danes vsi inorodni narodi — tudi Nemci — priznavajo kakor edino pravega. Nemci sicer javno ne rečejo tega, a priznavajo ga s tem, da si ga malo po malem in na tihem — pri — laščajo.

Po tujem sestavu, ali bolje rečeno brez sestava, telovadilo se je tudi pri nas skoro do zadnjega časa; kak vpliv je imela taka telovadba na razvoj slovenskega Sokolstva, o tem pozneje.

Mnogo zaslug ima ljubljanski Sokol kot zabavno društvo. Kot tako je nastopalo zlasti v prvih letih večidel skupno z ljubljansko „Čitalnico“. V tem pogledu gre ljubljanskemu Sokolu lovor venec. Probujena slovenska Ljubljana naj mu ga pokloni! Čitalnica in Sokol bila sta dolgo vrsto let prav edini društvi, ki sta z danes nepoznato delavnostjo in požrtvovalnostjo na izletih, zabavnih večerih, veselicah takozvanih besedah, na slovenskih taborih budila narod slovenski v Ljubljani ter daleč naokrog po slovenski domovini. Ni ga bilo važnejšega pojava na Slovenskem, kjer ne bi bil Sokol ljubljanski igral najimenitnejše vloge, če ni bil celo regiseur. Od brata Sokola se je tedaj mnogo zahtevalo, Sokol je moral biti telovadec, igralec, pevec, moral je nastopati govornik, predavatelj, moral se je izkazati spretnega prirejevalca veselic, plesov, koncertov in maškerad in moral je podajati slikovito ozadje vsem narodno-političnim priredbam.

Toda probujena Slovenija je oživila, se je pričela gibati; novo življenje je vzklopelo in društva so rasla iz tal kakor gobe po dežju. Nalogo, ki sta jo bila preje izvrševala edino le Sokol in Čitalnica, je nakrat

prevzelo stotero drugih činiteljev. In kar mahoma je bil Sokol — brez dela! Vsak stan si je zasnoval svoje društvo, vsaka stroka je našla zavetja v lastnem krogu — Sokol je ostal na strani kakor kak nebodigatreba. Ta pojav čitamo prav jasno v društveni statistiki ljubljanskega Sokola, ki nam kaže več let s komaj 100 društveniki. In tipal je Sokol na vse strani, kje bi mu bilo mogoče zapustiti ta mučni položaj; skoro da mu je bilo na jeziku vprašanje; čemu pa sem še pravzaprav na svetu? — pravega odgovora si ni vedel dati, ker se svoje naloge zavedal ni, ker je pozabil bil, čemu in po kaj je bil poletel svoj čas na jug med Slovence . . .

Mej zasluge moremo šteti ljubljanskemu Sokolu tudi ono, da je provzročil bodisi neposredno, bodisi posredno postanek ostalih slovenskih sokolskih društev. Oče slovenskih Sokolov! Povsodi in vedno ni imel sreče, zakaj mnogokatero z velikim šumom na visoko morje prijadrano društvo je zadelo ob peščena tla. Nekaj suhih in trhlih vej visi ob lipi sokolski!

Lepo se razvija Sokol v Celju, Idriji in Kranju, ter najmlajše sokolsko dete Šišenski Sokol. Ne zastajata Sokol Goriški in Tržaški. Pravo nasprotje temu lepemu razvoju kažejo sokolska društva v Mozirju, Novem mestu in Zagorju. Sokol v Mozirju spi skoro nevzdravno spanje. Zasluge, ki si jih je bil pridobil za probujenje lepe Savinske doline v časih Lipoldovih, je zakrila in potemnela pozneje nastopivša letargija. Še bolj nam kaže Zagorje, kako je usoda celega društva bila zavisna le od enega moža. Za starostovanja ranjkega Matije Medveda je društvo nastopalo s 60—70 člani v kroji. A danes . . .?

O leta 1869. in 1870. v Planini, Postojni in Vipavi zasnovanih p o d r u ž n i c a h ljubljanskega Sokola danes ni duha ne sluha; pač pa Sokol Postojnski v zadnjem času prav marljivo deluje. Nameravani osnutki „Dravskega Sokola“ v Ptuj in „Murskega Sokola“ v Radgoni se niso vresničili. Mnogo nad vzbuja pred kratkem rodivši se „Murski Sokol“ v Ljutomeru. V Mariboru pa imajo celo športno (sic!) društvo.

V obče moramo proučivši zgodovino slovenskega Sokolstva trditi, da mnogo več od p o s k u s o v, presajati sokolsko misel na tla slovenska, nismo še dosegli.

Vzrokov, zakaj pravo in resnično Sokolstvo na zemlji slovenski še ni moglo najti pravih trdnih tal — je več.

Delimo jih lahko v krajevne, odnosno posebne in splošne vzroke.

Nekaj takih krajevnih odnosno posebnih vzrokov smo se dotaknili zgoraj. Žive slučaje imamo, da je navdušenost ene same osebe zasnovala sokolsko društvo. Pravo, odkritosrčno rodoljubje je bil življenjski nagon k rojstvu novega društva. Ustanovilo se je društvo ne toliko zato, ker se je bilo poučilo in spoznalo pomen sokolske misli, ampak ker se je hotelo imeti društvo sploh. Praktični mož pa je vedel, da bode sokolsko društvo imelo še zategadelj svojo privlačno silo, ker bode vsled pestre svoje zunanosti najbolje prijalo nečimurnosti preprostega ljudstva. Moža ni varalo! Krog novega ognjišča je na ta način zbral lepo četo slovenskih mož in mladeničev, ki jim je v srcih netil ljubezen do očetnjave ter budil narodni ponos, narodno zavest... Kamorkoli se je prikazala rudeča srajca, je vrelo ljudstvo skupaj občudovat

„Sokolce“. Zaradi oblike se je tudi telovadilo, seveda javno.

Vse pa je vzdrževala na površju osebnost društvenega ustanovitelja, navadno najvplivnejšega moža celega okraja. Njegovi požrtvovalnosti vsa čast in hvala! Za dobo svojega življenja je njegovo rodoljubno srce doseglo, kar je želelo in hotelo. Vzбудilo je svojo okolico iz narodnega spanja in že bi dejali, da je doseglo svoj namen za vse večne čase, ko bi imelo sebi enakega naslednika, ta zopet vrednega naslednika itd.

Seve bi to še vzlic temu ne bilo pravo in resnično sokolsko delovanje, ampak je zamoremo imenovati intenzivno delovanje narodnega društva sploh. Od drugega „narodnega“ društva se tako sokolsko društvo razlikuje le po imenu in po uniformi ob priliki skupnih nastopov.

Ustanovitelj sokolskemu društvu umrje ... Društvo stoji nemo, osirotelo ob grobu svojega očeta. Ognjišče, krog katerega se je bilo zbiralo do katastrofe je razrušeno. Prej tako mogočna stavba se začne krhati na vseh koncih in krajih, sklad za skladom pada v globočino ... Nekaj prisiljenih zabavnih večerov, nekoliko medlih izletov v okolico ter par sokolskih pogrebov, to so še zadnji krčeviti poskusi, preostanki prominole življenske sile, — najneslavnejši je pogreb društva samega ...

Le nekoliko drugo sliko nam predstavljajo nekatera sokolska društva na takozvani periferiji slovenskega ozemlja ustanovljena kakor trdnjave narodne zavesti in probuje proti tujčevim navalom. Rodila jih je potreba, rodila navdušenost narodno zavednih vodi-

teljev. Svoj namen skušajo doseči z notranjimi veselici, petjem, tamburanjem, gledališkimi igrami, izleti v okolico, demonstrativnimi obhodi, pa z malo telovadbe ter nikakim poukom. Svoj namen torej dosegajo s sličnimi sredstvi kakor druga narodna društva, prednost pred temi imajo le v tem, da nosi Sokol na sebi bojni znak, da so njegovi nastopi vidnejši, da ga nasprotniki vsled tega bolj sovražijo, da to sovraštvo v srcih bratov Sokolov neti novo strasti polno navdušenje. Društvo obstoji dokler traja to navdušenje in le samo radi navdušenja samega. Daljših smotrov in ciljev se navadno tudi ta društva ne zavedajo! Bistvo sokolske ideje jim ni znano, ne poznajo tudi sredstev služečih tej ideji v dosego predstavljenih si ciljev.

To so torej tisti krajevni, odnosno posebni vzroki, zakaj nekatera sokolska društva po Slovenskem propadajo in odmirajo. Navedli bi sicer lahko še več takih posebnih vzrokov, ki so vsi več ali manj v tesni zvezi z malenkostnimi v dotičnem kraju vladajočimi razmerami. Pa to raziskavanje bi nas zavedlo predaleč na polje manj zanimivih neznatnostij...

Ti vzroki so za stvar le bolj stranskega pomena. Proučiti jih moramo „zato, da jih tudi vemo odpraviti. Odpravimo pa jih lahko z resno voljo, s temeljitim učenjem stvari, vztrajnim delom ter trdno organizacijo.

Večjega pomena za nas je študij splošnih vzrokov, ki zadržujejo rast in razvoj sokolske misli na zemlji slovenski.

Še danes je aktuvalno, kar je pred 15 leti prilikom 25letnice ljublj. „Sokola“ zapisal g. Evgen Lah, ljubljanskega „Sokola“ zgodovinar... „Rodi jih (društva)

večidel navdušenost za stvar. V prvih letih svojega obstanka se vsako društvo prav lepo razcvita, živahno deluje in vrlo napreduje. Po navadi pa to ne traja dolgo. Kmalu se vgnjezdi v društvo mlačnost, ki rodi včasih celo razpor. Društvo jame hirati, vsiha in gine. Ako končno vendar-le ne pogine, reši ga le skrajna požrtvovalnost. Taka je vedno osoda onih društev, ki nam niso neizogibno ali brezpogojno potrebna. Gmotne in duševne sile, ki jim jih žrtvujemo so seveda brezvspešne. Kje tedaj tiči vzrok žalostni usodi večini naših društev? Preveč jih je, premalo denarja imamo, da bi jih zalagali in — veliko **premalo vztrajnosti**, da bi jih duševno dosledno podpirali. Prva pomota se da popraviti, za drugo sami nič ne moremo, tretjo pa moramo popraviti, ker je pravi narodni greh...“ „Glavni naš greh na društvenem, in morebiti tudi na marsikaterem drugem polju, je pa, da ne vztrajamo, da smo plašljivi, da se vsacega večjega dela ustrašimo. Brez truda ni vspeha; ako se nam je pa boriti še z unanjimi zadržki, mora biti trud še večji. Vsak ud vsacega društva naj si ne prisvaja samo pravic, naj si nalaga tudi dolžnosti. Moralična dolžnost vsacega uda je na ta ali oni način kaj pripomoči, da društvo napreduje. Ako nima poklica in spretnosti za duševno delo, ima sicer dosti prilike kazati dobro voljo. Naj za društvo zanimlje nedruštvene kroge, naj jih pouči in vzbuja, naj pridobiva društvu novih udov in z njimi novih gmotnih virov. Ako bi se to v resnici godilo, društva gotovo ne bi hiral. Žal, da se ne godi povsod; kjer se pa godi, tam se društveni namen gotovo lahko in dobro dosega. — Kaj naj pa še porečem o odborih in od-

bornikih, ali so povsod vztrajni? Glavna pomota tiči v tem, da delo ni primerno razdeljeno. Vsakdo ki čuti v sebi veselje in poklic za delovanje na narodnem polju, oklene naj se le jednega narodnega društva, v to naj se takorekoč vtopi. Zadosti spretnih in po priliki tudi delavnih močij je nam Slovencem, akoravno smo le maloštevilni, na razpolaganje, da bi z duševnim delom shajali pri vseh tako mnogobrojnih društvih, toda razdeljene niso primerno. Vsi so, skoro bi dejal, pri vseh društvih; drug se vsled tega na družega preveč zanaša — stvar sama trpi. Delitev dela — večji vspeh — večja vztrajnost, ker večje veselje.“

Trde te resnice, zapisane pred 15 leti, imajo polno veljavo še danes.

So pa tudi splošni uprav sokolstva se tičočii vzroki, da ono v nas niti razmeroma toliko ne napreduje in prospeva kakor v Čehih.

Glavni greh, ki nam ga vtegnejo po pravici šteti v zlo, greh, ki ga grešimo od prvih postankov sokolstva na Slovenskem pa do zadnjih dni, je pač ta — da sokolske misli v obče nismo še proučili, da je ne poznamo, da nam sicer done po ušesih visokodoneči izrazi o **namenih** sokolske ideje, da pa ne poznamo **sredstev**, ki naj dosežejo namene in cilje!

V šestdesetih letih prejšnega stoletja se je pričelo v Evropi sploh jako živahno gibanje za telovadbo. Nastalo je vse polno telovadnih društev tako v inozemstvu kakor tudi v Avstriji. Novo blesteče se geslo dneva: telovadba je končno našlo pot v Ljubljano. Navdušeni pristaši novi ideji so izdali dne 27. junija 1862. že gori omenjeni poziv.

Poziv.

„Mens sana in corpore sano“.

Zdrava duša v zdravem truplu.

„Vsakateremu bo že znano, kako koristna je telovadba ali gimnastika, kako se s telovadbo krepča telo in duša. Koristno bi bilo tedaj, da bi se gimnastika tudi v Ljubljani bolj vdomačila in da bi se napravilo gimnastično ali telovadno društvo. Kdor bi hotel pristopiti takemu društvu, naj naznani to s svojim podpisom. Vse drugo se bo bolj natanko določilo (namreč: pravila društva, prostor, gimnastična lopa itd.) ko bo dosti podpisov.“

Ta poziv kakor je dotiskan v Lahovi spomenici, ima torej v vidu zgolj strokovno društvo, — sokolstva še ne omenja. Sokolstvo je bil menda tudi po imenu še neznan pojem, hoteli so telovadno društvo brez razlike narodnosti. Še-le v dolgi dobi do vladnega potrjenja pravil je prišlo do ločitve po narodnosti. Gospodje iz nemškega tabora, tako nam potrjuje Lah, so se vsotorili v gimnazijski telovadnici in sestavili poseben telovaden odbor. Slovenci pa so začeli telovaditi pod vodstvom Mandičevim s poletjem 1863. l. na Koširjevem, v ta namen najetem dvorišču. Predno so bila pravila potrjena, vadilo je telovadbo 60 gospodov, prihodnjih „južnih Sokolov“. Omenjeni razdor je imel pred vsem te posledice, da je „Južni Sokol“ moral še nekaj časa dalje čakati potrjenja predloženih pravil. Med tem so si namreč „Nemci“ zasnovali svoje telovadno društvo. Vlada pa je čakala, da so ji predložili tudi še pravila „Laibacher Turnvereina“ ter na to potrdila pravila obeh društev, zakaj nezaslišana

protekcija Slovincem bi bila, dati vzleteti „Južnemu Sokolu“ predno še se je prisilil na dan „Turnverein“.

Prepričati mora vsakogar, da novo slovensko telovadno društvo, ki je končno bilo krščeno z imenom „Južni Sokol“, razun imena in obleke ni imelo mnogo sokolskega bistva na sebi. To je bil prvi greh! Seveda ga ne moremo šteti v zlo slave vrednim ustanoviteljem „Južnega Sokola“. Takrat je šlo za to, da v svojem svetem navdušenju ustanovijo čim hitreje telovadno društvo in sicer slovensko telovadno društvo. Svoj namen so vresničili; kako dalekosežnega pomena za probujo in razvoj Slovenstva sploh je bila ta ustanovitev, smo že gori očrtali. V oni dobi in še dolgo let pozneje je Sokola vzdrževalo na višku sijaja zgolj narodno navdušenje, o kakršnem današnji zarod nima niti pojma.

V poznejših letih pa, ko je bil Slovenec vsaj na Kranjskem tujcu izvil žezlo iz rok, ko je bil Slovenec kakor gospodar stopil na svoja tla, — je tudi za Sokola prišla doba resnega, stvarnega dela na podlagi resnih temeljitih študij. Žal, storilo se ni ničesar! Živel so dalje in dulci jubilo, od veselice do veselice, od izleta do izleta, od javne telovadbe do javne telovadbe. Da, telovadili so, telovadili celo prav mnogo; toda telovadba brez sistema, težavne vaje in krasne na pogled so donášale gromovite pohvale maloštevilnim ter skoro vedno enim in istim proizvajalcem — množico, čete sokolske, so bolj odvrčale od telovadnic kakor jih pa vabile vanje. „Nauk o telovadbi“ ki ga je bil izdal „Južni Sokol“ je jasna priča, po katerem (nobenem) sestavu so gojili telovadbo prav do zadnjih let. To pa nam je ob enem najboljši

dokaz, da se nihče ni trudil študirati sokolske ideje, ki ji je sistematična telovadba po Tyrševem osnovnem sestavu ravno temeljno sredstvo. Tej okolnosti pripisujemo glavni vzrok na zastanku, da celo nazadovanju slovenskega Sokolstva. Le dajmo si odkrito priznati, razložek je med Sokolom recimo od včeraj — o razvoju slovenskega Sokolstva v zadnjih letih poročamo pozneje — in pa med Sokolom pred 30 in 40 leti, razložek ta, da Sokol pred 30 in 40 leti visoko nadkriljuje Sokola od včeraj po svoji živahnosti, delavnosti, navdušenosti in drznem poletu . . .

Nepoznanje bistva sokolske ideje, njenih sredstev, njene smeri in njenih ciljev smatramo glavnim vzrokom, da Sokol vsled lastne naše krivde ni vspeval na Slovenskem.

Resno proučevanje sokolske misli in v delu vztrajnost, to je dvoje načel, ki nam morata prvačiti tako ob ustanovitvi vsakega Sokola kakor v njega daljnem obstanku. Kakor hitro odnehamo le v enem pogledu mora društvo zastati v rasti; ako pa vztrajamo v izpeljavi načel — sine qua non — potem odpravimo vse druge ovire, ki se nam stavljajo na pot.

Drugih vzrokov in ovir sicer ne odpravimo tako naglo kakor se je to posrečilo Čehom, zakaj indispozicija, neodvzetnost za tako idejalno vzvišene misli kakor je ravno sokolska, nedovzetnost za organizovano narodno delo obstoja v Slovencih v nerazmerno višji meri kakor v Čehih.

Nasproti maloštevilnemu slovenskemu rodu, nasproti kmetškemu rodu brez visokih gmotnih sredstev imajo močni sovražniki stotero višjo moč kakor nasproti

petmilijonskemu, v vseh svojih slojih in stanovih z gmotnimi in duševnimi vrlinami bogato obdarovanemu češkemu narodu.

Zato je umevno, da sta germanizacija in italijanizacija, ki v gotovem sistemu in pod patronanco višjih činiteljev obstojata pravzaprav zadnjih 50 let, decimovali naše vrste, dočim so Čehi danes že v — ofenzivi.

Nečloveški boj, ki ga bijejo naši sovragi nasproti bornemu rodu slovenskemu, cepi naše moči in naše v resnici nadčloveško delo. To okolnost pa je upoštevati, če naj primerjamo razvoj narodnih ustanov — med njimi ima mesto Sokolska misel — v Slovencih z onimi v Čehih.

Glede nas Slovencev moramo kazalo staviti nekoliko nižje!

Slovenci imamo v sebi mogočno življenjsko silo, imamo vso pravico do eksistence — temu je priča dejstvo, da smo brez slovenske šole, brez slovenskega uradovanja, brez univerz in akademij, brez blesteče zgodovine, brez mož vodnikov in učnikov na svoji zemlji vztrajali kakor slovenski rod več kakor štirinajst stoletij. To dejstvo moramo imenovati pravcati čudež ali pa moramo misliti, da nas je previdnost božja prihranila boljšemu življenju. In slednje poudarja globoki mislec, vseučilišni profesor Gumpłowicz, ki nam na podlagi danih predpogojev z vsem prepričanjem prorokuje, da nas dogledni čas izloči iz vrste rodov ter posadi na sedež v vrsti narodov!

Križem rok seveda ne smemo držati, ako hočemo priti do tega cilja; prvi predpogoj je vztrajno, neumorno delo.

Vsa zgodovina tako posameznega bitja kakor vsega človeštva je večni boj za „to be or not to be“, v tem boju podlegne in izgine, kar nima zmožnosti živeti — o tej železni resnici duhovito razpravlja Miroslav Tyrš v svojem spisu „Náš úkol, směr a cíl“ z ozirom na narodo, ki naj jo izvršuje sokolska ideja v narodu češkem.

Misli Tyrševega essai-ja niso aktuvalnega pomena samo za narod češki, temveč imajo svojo veljavo za obstanek vsakterega naroda, tembolj za narod slovenski, ki mu je boj za „biti ali ne biti“, vsiljen od mnogobrojnih in mogočnih sovražnikov. Zato naj podamo nekatere teh mislij.

„ . . . Nobena tudi najsvetlejša preteklost ne zjamčuje narodom bodočnosti, temveč le samo zdrava in delavna sedanjost; narodi nazadujejo, ako ne napredujejo, taki narodi na znotraj odmirajo in vsak probeg dogodkov samo odstranjuje, kar je itak že sprhnelo, kar nima več vrednosti v splošnem žitju. — Vsak narod, če je izginil — je izginil po svoji lastni krivdi; ne na bojiščih se odločuje usoda narodov, njegova odločitev leži pred bojem. Nijeden narod, kar jih je bilo na svetu, številen ali neštevilen, ni poginil v svoji svežosti in vrednosti, vsak je zamrl v svoji ostarelosti, omehkuženosti in pohabljenosti. Tu kakor povsodi opravlja narava, dolgo časa prizanašajoča končno sodbo ostro, toda tudi pravično in za celoto blagodejno, odstranjujoč iz človeštva člene zdravemu razvoju in napredku nadalje nepristopne in vsled tega odvišne in škodljive. — Iz tega sledi predvsem resnica, da morajo narodi, čim manjši so, razviti tem večjo delavnost, ako hočejo pri skromnem svojem številu ostati koristni in važni člani človeštva; kajti pri malo-

številnem narodu se bolezen hitreje porazdeli organizmu kakor pri mnogoštevilnem narodu, kjer traja več časa, predno okvara razjé vso tvarino ter premaga njegovo zdravo delo . . . Iz tega pa sledi še druga resnica, da nobena zunanja moč, nobena gmotna in surova sila sama na sebi ne uniči naroda, da je življenje naroda v kolikor se razvija na solnčni strani resnice, dobrega in občnega napredka, v tem zmislu neranljivo kakor solnčni žarek, in da ga ne premore nikaka moč temè, laž ali nasilstvo . . .

O tem cilju, tem namenu sokolske ideje razpravlja Tyrš še podrobneje na drugem mestu, kjer poudarja sosebnost razloček sokolskega društva od drugih društev. Tyrš pravi: . . . ni mogoče in tudi ni treba, da bi bil vsakdo član pevskemu, obrtnemu ali znanstvenemu društvu: misel sokolska pa kakor se obrača k vsem stanovom in slojem pomenja toliko, kolikor telesno in nravno vzgojo, požlahtnenje vsega rodu češkoslovanskega njegovo odgojo k sili, hrabrosti, plemenitosti in povišani brambnosti in zato mora dobiti vse ljudstvo v krog svoj. Ogromno število naroda ne sme ostati samo publikum, mi nismo za to tu, da bi drugi nas občudovali, da bi samo pritrjevali našim zmagam; sčasoma mora ves publikum — ne izginiti, temveč — z oboda stopiti na torišče. Tudi najizdatnejši trud neznatnega števila ne more nadomestiti splošnega uspeha obče zmage. Zato velja tukaj bolj ko kje drugje tako globok kakor vznešen izrek:

„Co všechen lid nezná, nikdo nezná!
Co lid ještě nedověd', nikdo nedověd'!
Co lidem se nestalo, nikým se nestalo!“

V teh kratkih potezah je jedrnato načrtano bistvo vse sokolske ideje.

Ljubezen do domovja, do naroda ji je začetek, ji je **izvor**; a ta narod videti srečnega, močnega, silnega po duhu kakor telesu — to je njen **namen in cilj**!

Ta cilj doseči, v to služijo sokolski ideji **vs**a sredstva, skaterimije mogoče človeško telo ohraniti sveže in zdravo, avtem zdravem telesu vzgojiti krepko dušo in gojiti čvrstega duha.

Sredstva pa naj dosegajo svoj namen zopet s pomočjo trdnih organizacij, kakor je vsako pojedino sokolsko društvo za-se in kakor so še v višji meri zveze sokolskih društev.

To je bistvo in jedro one krasne, duhovito zasnovane misli, ki naj v kakovostih, v orlovih lastnostih ptiča Sokola: moč, drznost, bister vid, visok polet — najde svoje vpodobljenje.

Telovadba je izmed sredstev najveljavnejše, ni pa edino sredstvo, ki naj ž njim dosegamo vzvišeni cilj sokolske misli.

Telovadba mora biti na eni strani sistematična, to je ona mora biti vrejena tako, da je mogoče ž njo doseči resnične vspehe v poduku. Od najelementarnejšega gibanja do najbolj komplicovane vaje mora poduk napredovati praktično, pa tudi teoretično; zakaj duh med telovadbo ne sme zastati in zaspati, telovadec se mora učiti tudi misliti. Duh in telo morata delovati vzajemno — vajo izvesti, a prej pomisliti, kako jo hočeš izvesti, iz katerih sestavnih vaj naj ista obstoji, katero

višjo vajo bi zamogel zopet sestaviti iz prejšnje vaje — vse to napravi telovadbo zanimivo ter ji odvzame vso suhoparnost. To pa je druga zahteva dobre telovadbe, sama na sebi mora biti vabeča sila, ki naj polni naše telovadnice. Mase morajo vanje!

Poleg telovadbe, ki naj v prvi vrsti krepí telo, so ostala sredstva posvečena bolj нравni vzgoji, ter vzgoji duha. Dobro vrejene knjižnice, čitalnice, predavanja o teoriji telovadbe, o etiki in estetiki v telovadbi, predavanja, ki trosijo v srca narodno zavest, narodni ponos, družabni večeri s petjem in godbo, izleti itd. Kje naj jenjamo z naštevanjem sredstev, ki naj bistrijo in bodrijo duha?!

Sokolska društva naj so prave narodne učilnice, šole za narodno-politično vzgojo vsakega pojedinega člana narodovega kakor naroda v celoti!

In take šole je pred drugimi potreben — narod slovenski . . .

Potujčeni prav do mozga, prevlečeni z barvilom tuje neslovanske prosvete dvomljive vrednosti ne zavedamo se Slovenci — narod v svoji množici — naloge, katero naj dopolnimo kakor narodna individualiteta slovanskega pokoljenja: Tuje mišljenje, tuje čustvovanje nas prevzema. Gospodarji naši vsiljeni nam s kruto surovo silo, so sistematično demoralizovali slovensko ljudstvo v narodno-političnem pogledu.

Največ krivde v tem oziru pripisujemo šoli, in to od ljudske šole naprej skozi srednje šole gori do vseučilišč. Skrbno pazijo na to, da v naše šolske knjige ne zaide kaka opazka, ki bi dala otroku premišljevati o domovini slovenski, o narodu slovenskem

v njega celoti. Besedo „Slovenija“ bi v naših šolah zadela najhujša kazen! Nasprotno pa z minucijozno natančnostjo zahtevajo znanje nemške literature, poznanje vseh, tudi njenih talmi klasikov. V zgodovini zopet moraš poznati vse najnevažnejše pojave tistih nemških Otonov, Henrikov itd., dočim zgodovine slovanskih narodov ali sploh ne omenjajo ali pa jo očrtajo le z nekoliko šibkimi potezami in še to z nemškega stališča. Dobro mi je še v spominu, kako je nemški profesor zgodovine na gimnaziji v malo prijaznem tonu v četrto ure opravil najsijajnejši del zgodovine češkega naroda (torej tudi avstrijskega naroda) — husitsko dobo. A ko smo se nekateri pripravili, da hočemo profesorju ob izpraševanju o husitski dobi dajati resnici odgovarjajoče odgovore, — do tega ni prišlo — ker je profesor eksaminacijo o tem predmetu odstavil z dnevnega reda in sploh o njem ni stavil nobenega vprašanja.

Tam torej, kjer drugi narodi črpajo vir znanju svojemu o zgodovini narodovi, o njega književnosti, tam, kjer drugi narodi zajemljejo narodno svojo zavest, narodni svoj ponos — tam hodi Slovenec po goli pustinji, kjer ga ni okrepčevalnega studenca in je ni zelene oaze.

Ako smo navzlic temu zadnjega pol stoletja po lestvi narodnega probujenja lezli navzgor, tedaj moramo za ta napredek zahvaliti nekatere domoljubne, prosvitljene može, na drugi strani pa je ta napredek najboljši dokaz o notranji energiji v rodu našem: dosegli smo vse iz lastne sile, iz lastne moči!

Demoralizacija slovenskega rodu v narodno-političnem oziru pa je prav jasno očita: noben drug

narod ne šteje iz svojih vrst toliko renegatov in v nobenem drugem narodu ni našel vsakteri narodnosti pogubni klerikalizem tako ugodnih tal, kakor v slovenskem narodu . . .

Vzgojo, ki je nedostaje v narodno-političnih ozirih, moramo rodu slovenskemu pripraviti — sami: tej vzgoji je posvečeno delo sokolsko po češki šoli!

V zadnjih letih so razmere v slovenskem sokolstvu postale nekoliko drugačne kakor pa so bile v prejšnjih letih. Začeli smo proučevati sokolsko idejo tam, kjer ima ista svoj izvor — na čeških tleh. Prvi, ki je storil odločilni korak na desno, je dr. Viktor Murnik. Z vsem mladeniškem ognjem se je bil lotil učenja češkega sokolstva. Sadove marljivega učenja pa je praktično prenašal v naše telovadnice, kjer je z vso njemu lastno vztrajnostjo in energijo vzgojil krog učencev, ki danes že v enakem duhu delujejo v Celju, Gorici, Idriji, Kranju, Solkanu, Šiški in v Trstu. Lahko trdimo, da danes stoprav je položen temelj sokolski ideji v Slovencih. Na tem temelju moramo zgraditi še mogočno stavbo in mnogo dela, neumornega dela bode treba, predno jo dogradimo.

Prihodnje leto ob drugem slovenskem vsesokolskem izletu v Ljubljano naj slovenska javnost sama sodi o doslej storjenem delu.

Letos že hočemo storiti korak dalje, ki ga zahteva potreba sama, hočemo ustanoviti zvezo slovenskih sokolskih društev in tako spopolniti organizacijo, ki čim trdnjša je, tem lepše vspehe poraja.

Od našega dela, od naše vztrajnosti bode zopet odvisno, bode-li mogoče nam vstopiti v ono mogočno

vez, ki jo Čehi že pripravljajo v — zvezo slovan-
skih sokolskih društev! Kje bo potem tista sila,
ki naj bi zrušila ta slovanske zemlje objemajoč „že-
lezni obroč?!“

Te cilje nam je doseči in te cilje moramo
doseči, zakaj — da govorimo z dr. Miroslavom Tyršem
— „Malý ten, kdo má jen malý cíl“.

